

Novotny Tihamér

A festett lírai emlékezés, emlékkeltés
és elmélkedés jelhalmozó emlékművei (újra s tovább)
Budaházi Tibor művészetéről (megint)

Pro primo: az *emlékezés* olyan, mint egy nagy ívű hálövetés, amelynek örökkön málló hálóvonás az eredménye. Bővebben kifejtve. A reménylett, jelképes halfogás elhajítva szétterülő, repülő koordinátahálóját, hálószerű összekapaszkodását, majd lassan ereszkedő, lyukacsos alámerülését múló időnk folyamatain hajózva, bolyongva, tudattengereink mélyéig hatolva igyekszünk figyelemmel kísérrni, majd innen törekszünk a felszínre húzni ezt a súlyoktól nehezülő, terhektől feszülő, szakadozó, foszladozó hálót, hogy a csillámló habok tetején táncolva megláthassuk végre a művelet mindig elillanni kész, látszólag mindig megragadható, ám a valóságban mindig megfoghatatlan eredményét.

Pro secundo: az *emlékkeltés* mindig jelfelmutatás és jelismérlés. Olyan művelet, amelynek számain az egyben és az ezeregyszer ismételt egy végtelenbe futtatásában kell keresnünk. Így ennek lényege az „1 + (n x 1)” képletben realizálható.

Pro tertio: az *elmélkedés* a gondolkodás azon

utópisztikus vonása, amellyel megpróbálunk összhangot teremteni az emlékezés, az emlékkeltés és a jelenvalóság megfoghatónak ítélt és megfoghatatlannak vélt tényei és jelenségei között.

... „Hej, halászok, halászok, mit fogott a hálótok?” ...

... „Nem fogott az egyebet”, Budaházi képeket...

Hát, nézzük először a „lekapart” ténypikkelyeket! Budaházi Tibor 1954-ben született az erdélyi Kőszegremetén. Középfokú tanulmányait szatmárnémeti Képzőművészeti Gimnáziumban végezte, majd Magyarországra telepedése után, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajz szakán szerzett diplomát. 1986-tól Zalaegerszegen él és dolgozik. Tagja többek között a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének, a Magyar Festők Társaságának és a Magyar Papírművészeti Társaságnak. Egyéni és csoportos tárlatok során megfordult már sok magyarországi és számos külföldi

kiállítóhelyen. Több elismerés tulajdonosa, amelyek közül talán a legfontosabbak: régiójának az ún. Vajda Lajos-díja 1999-ben; a Magyar Grafikáért Alapítvány díja 2000-ben; a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának díja 2001-ben; a IV. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés díja 2008-ban. Jelen pillanatban pedagógusként keresi a kenyerét egy Mindszenty Józsefről elkeresztelt zalaegerszegi katolikus iskolában...

Ha jellemezni akarnám őt, azt kellene mondanom, hogy Budaházi Tibor a megszokottnál talán egy kissé titokzatosabb, rejtőzködőbb, nehezebben megfejthetőbb ember, mint mások, mert mindig csak félig feltáruló a személye, a személyisége. Lényének egyik fele áttetsző, mint a tiszta víz vagy az üveg, másik fele pedig, mint a sötét szurok, áthatolhatatlanul fekete.

Ugyanakkor lelki tartalmakban és municiókban igen gazdag alkotószemélyiség. Egyszerre nyílt és zárkózott, szétnyíló mezőkre szaladó és szakadékos völgyekbe húzódnó lény egy olyan emberé, aki újra és újra bámulatra méltó fizikai és szellemi energiákat képes mozgósítani és működtetni céljai elérése érdekében...

Valószínű, hogy életrajzi mozzanatokkal is magyarázható (pl. nem mellékes tény, hogy édesapja észak-erdélyi tanító volt!) az a zsigeri szeretet, amellyel a magyar és az egyetemes irodalom, történelem és kultúra felé fordult és fordul. Célratörőbben fogalmazva, leginkább a beszédes

származási hely „historizáló-históriai” szelleme határozta és határozza meg rögeszmés érdeklődést a kézírásos kultúrák nagybecsű és hétköznapi tárgyai és jelenségei iránt. Tehát mint képzőművészek az írásos képek, a kézzel rótt vagy rajzolt, illetve a nyomtatásban terjesztett könyvritkaságok, a különféle személyes feljegyzéseket tartalmazó kemény- vagy puhaborítás, kockás és vonalas családi füzetek, a zsinórral átkötött, kopottas iratsomagok, és a megsárgult, összehengergetett cirkalmas oklevelek és okmányok, az ódon kódexlapok, az avittas, faragott faládikákban rétegződő, sűrűsödő privát történelem borítékítkai, a szakadozó, feslő, töredező levélpapírokról felkelhető emlékezetszilánkok jelentik a kiindulási pontokat, a forrásvidékeket, a kutatási és megvizsgálandó területeket.

Úgy gondolom, hogy ez az érdeklődés egy tipikus, teljességgel *kisebbségi* alapokon álló értelmiségi szemléletnek felelt meg abban az ún. erőszakosan románosító Ceaușescu-i érában. Azonban más perspektívából vagy oldalról nézve a helyzetet, élete és munkássága bizonyos értelemben ma is ugyanennek az életérzésnek és létformának a fordított, azaz *többségi* (!) alapállásból történő folytatásaként értelmezhető.

Ez tehát az ő *itt* és *ott*-ja, *itt* és *most*-ja, *itt* és *mást*-ja, irányelve és építkezése. Előbányászni, felkutatni, létrehozni, kifejezni, közölni valami olyasmit, ami az alkotóelmében, a fejben, mint többszörös emlékréteg,

mint képlékeny időképzet már vagy még (!) készen áll a vizualizálható közvetíthetőségre. Előkaparni, kivakarni, ledörzsölni, feltépdesni, felmutatni, feltárni, lepucolni, átvilágítani, összerakni, újraalkotni, hozzáadni, visszaidézni az emlékezetből, a kultúrtörténeti hagyományból azokat az üledékrétegeket, amelyeket befedett, eltakart, elhomályosított, szétmárt, szétmállasztott az idő és a feledés.

A roncsolás és a roncsoltság, a töredezettség és a kiegészítés folyamatelemző, történetteremtő és történelemidéző, posztmodern esztétikája ez! Ahol a múlt levedlett, áttetsző kígyóbőreinek töredékeiből, többszörösen felhasznált „palimpszesztjeiből” épül fel egy olyan világ, amely a „romlás virágaival”, a dolgok állandó és folyamatos entrópiáival emlékeztet bennünket az egykor volt szépséges és *legendás aranykor*, az *aurea aetas* valamelyikére.

Budaházi Tibor átélkesült és átszellemült, szakrális elődeit a középkori névtelen illuminátorokban és iniciáléfestőkben, a kódexmásoló szerzetesekben, profán előképeit pedig többek között a francia újrealizmus azon „plakátosaiban” fedezhetjük fel, mint például Mimmo Rotella, Raymond Hains, Jacques Villeglé, Francois Dufren és Gil Wolman, akik igazi plakáttöredékeket, városi üzenetrögöket, megszagotott és letépdesett információk üledékrétegeket, „verista” falragaszokat gyűjtögettek, s „fejlesztettek”, roncsoltak tovább. Majd be is vitték azokat és fonákjaikat műtárgyak gyanánt a *neodadaista* és *újrealista* szellemiségű galériákba.

Vagy fellelhetjük ennek elképesztően gazdag párhuzamait és rokonlelkű megnyilatkozásait M. Novák András festett-ragasztott, kollázsolt képeiben, illetve Frey Krisztián vagy Lakner László gesztus-írással festményeiben, és egy átszellemültebb, spiritualizáltabb változatát például a román Ion Bitzan újrarajzolt, újrafestett és újraértelmezett középkori „tulajdonjogi dokumentumaiban” is.

De hasonló viszonyítási pontként emlegethetnénk a Marosvásárhelyen élő kortárs, Szabó Zoltán Judóka az emberi agy, a koponya, a Szent Korona, a székely kapu vagy a Kárpát-medence összefogó, befogadó formáira, „leit-motívumaira” épülő, a rajz, a gondolatjegyzetelés, a festés, a kollázs, a montázs és a frottázs technikáját egyszerre használó, töredékmotívumokból leülepedő, összerendeződő koncepciózus műtárgyait és installációit, amelyek egy modern önazonosság-tudat korszerű képzőművészeti megfogalmazásai is egyben. A példákat sorolhatnánk...

[Érdekes művészettörténeti adalék, hogy éppen Romániában, a Bukaresti Építészeti Egyetem Kiállítótermében rendezték meg, 1980-ban azt a képzőművészeti seregszemlét (*Sciereea* címmel), amely a vizualitás és az írás, pontosabban a szó szoros értelmében veendő *írás-kép* kortárs jelenségeivel, mint például a kép-kottairás, képvész, gesztus és kalligráfia, konceptuális szövegalkalmazás, valamint az individuális mitológiák jelépítő nyomhagyásainak és nyomteremtéseinek stb. problémáival foglalkozott. Nem véletlen, hogy ennek a demonstrációnak az egyik hasonló szellemiségben alkotó művésze és résztvevője, a szintén Magyarországra telepedő Butak András volt. Budaházi Tibor művészete tehát (legalábbis látszólag!) az egyik szálon ide is köthető.

Tudomásom szerint a (jel) írás és a (festői) rétegzettség, a betű, a szöveg és a kép, a kollázs-dekollázs, a tépés-kaparás, a szakítás-vakarás, a dörzsölés-vésés jelenségeit körültekintően, országos jelleggel feltérképező kezdeményezés Magyarországon még nem történt. Kivételt képeznek a Magyar Festők Társasága által szervezett *Kollázs '98*; *Betű a képben – Paul Klee emlékezte*, 1999; *Magyar kollázs*, 2004; vagy a Papírművészeti Társaság által szervezett kiállítások (*Papír, anyag, felület, tömeg*, 2001; „Emlék”, 2003). Természetesen ezeken a tárlatokon Budaházi Tibor

is részt vett, ami többszörösen is igazolja és kirajzolja működésének területét és műfajainak határait.]

Budaházi Tibor azonban grafikus-, szobrász- és objektművészeti tevékenysége mellett elsősorban festő, sokszor borongós, melankolikus, mély lírai hangulatokkal, szent érzületektől, meditatív átszellemültségektől megszállottan, megáldottan. Festészetében a *kontamináció*, azaz az összekeverés, a vegyítés, a beszennyezés mozzanata egyszerre jelentkezik a teremtés, az új aspektusok, látványok, arculatok, felületek létrehozásával. A rendezetlenség, a szétszórtság, a bomlás természete az összevarrás, az összeforrasztás, a megóvás, a hozzáadás, a kiegészítés, a helyrehozás, a megörökítés eszméjével. Az idézés-technika az egyéni meglátással, a „*kimerülés művészete*” a feltöltődés, a kiemelés artistikumával, a véletlenszerű rátalálás mozzanata az életre keltő beleélés, az azonosulás vágyával.

Megfigyelhetjük, hogy művei néhány alaptéma köré csoportosulnak.

Úgymint:

- pseudo-kézírásos levél-, okmány-, kódex- és ikontörödékek szubjektív megjelenítése;
- régészeti feltárásokra, festmény- vagy tárgyre Restaurálási műveletekre utaló vagy emlékeztető felületrétegek létrehozása;
- nevesítetlen absztrakt expresszionista kompozíciók pasztózan konkrét megfestése;
- jelkiemelések (például latin, görög, kettős és András-kereszt, vagy „X” motívum, háromszög, /piramis/, négyzet, kör, /henger/, ellipszis) hangsúlyteremtő, rámutató alkalmazása;
- ismétlődő felület-, terület- vagy vonalstruktúrák (például csíkozás, vonalkázás, négyzethálózás, tárgyberagasztás) konstruálása.

Ezek a témák, valamint eszköz-, index-, ikon- és szimbólumrendszerek természetesen egymással is kereszteződnek, variálódnak, és egy kimeríthetetlen, végtelenül gazdag rétegvilágot alkotnak.

Szerszámait, technikai leleményeit, anyagait tehát egyetlen cél, a rétegződés elérésének érdekében veti be. Műveleteivel persze – mint például a lazúros színfelületképzés, festékanyag-felhordás, folthagyás, bőrösödés, repedeztetés, törlés, be- és visszadörzsölés, meghagyás, lefedés, átfestés, beragasztás, visszakaparás, ráírás, roncsolás, karcolás, lenyomatképzés, aranyozás, lazúrozás, léptékváltás – az érzéki rétegződés fogalmának néhány új színimáját is létrehozza. Például üledékesség, töredezettség, transzparencia hatás, áttetszőség, átlátszóság stb.

Maga a rétegződés viszont a felaprózható, mégis végtelen időnek, a bekövetkezett, az eltelt, a telő, a beteljesülő, a tárgyán dolgozó, az ítélező időnek, az emberi történelemnek és az isteni igazságnak, az égi és földi „szerelemnek”, a mulandóságnak és az örökkévalóságnak a fizikai, az esszenciális és az esztétikai képzettársítása. Ettől a megjelenített kettősségtől, ettől a rafinált dichotómiától olyan szépek, olyan megkapóan szomorúak és hősiesek, olyan hiábavalóan magasztosak, fenségesek és tanulságosak képei.

Festményeinek, grafikáinak és (könyv) objektjeinek, terméveinek egyszerre anyagszerű és spirituális történetei, történései, materiális igazsagai és lelki tanulságai, tárgyszerű konkrétumai és érzelmi következményei vannak! A festékanyagok bőrreégei, a motívum- és a kalligrafikus írástörödékek, a beragasztott, s csak itt-ott olvasható újságpapír fragmentumok, a sejtetésbe burkolódzó ember(kéz)jegyek, a fényként vagy árnyékként előszivárgó szellemképek és a valószerű, mitizálható formaképződmények írják, mondják, vizualizálják és vizionálják ezt a történetet. Vagyis a művész belsővé tett, s ennek következményeként a lélek mélyrétegeiből felszínre szökő, s a tudattalan feneketlen tengeréből szigetként kiemelkedő érzelmi és mikro-képei színezik oly megkapóvá ezt a kikristályosodó, visszahívhatatlan éntörténetet.

Az időfolyamat kitágul, múlt, jelen és jövő találkozik, munkálkodik a művekben és a műveken. S az alkotások leginkább az elvonatkoztatás nyelvén szólnak meg. Mesélnek magáról Budaházi Tiborról, az ősről, a történelem sodrába került hétköznapi emberi sorsokról. Beszélnek írásjelekben és jelképekben fogalmazott őselemkről (Földről, Vízről, Tűzről és Levegőről). Kalligrafálnak imádságokról, szimbólumokba csomagolt szentháromságos Istenről (Atyáról, Fiúról és Szentlélekről). Vallanak az emberi élet leglényegesebb titkairól... s a töredezett, esendő mivoltában is megmaradni igyekvő, szenvedő magyar kultúráról, az Ómagyar Mária-síralomról, (...), a „Népek Krisztusa, Magyarország”-ról (...), és Jan Palachról, Bauer Sándorról és Moyses Mártonról...

Mert nála a mű: jelhalmozó emlékmű: az emlékezés, az emlékkeltés és az elmélkedés (szent) hármassága...

Íme tehát az 55 éves Budaházi Tibor képzőművész kísérletműve a Szombathelyi Képtárban (2009. január 29 – március 1.) Dr. Gálig Zoltán irányításával megrendezve: 151 mű (táblaképek, egyedi grafikák, objektok, könyvtárgyak, pecsét- és termévek) az 1985-2009 közötti időszak terméséből válogatva...